

Aimo Bonden

13.4.2020

Tarkastuslautakunnalle

Arviointisuunnitelma vuodesta 2020

Tarkastuslautakunnan tehtävä on tarkastaa kaupunginvaltuuston 25.11.2019 hyväksymä vuoden 2020 talousarvio ja vuosien 2021-23 taloussuunnitelma. Lautakunta voi halutessaan arvioida myös koko valtuustokautta 2017-20.

Arvioinnin yleiset periaatteet ja painopisteet

Tarkastuksen kohdealueen laajuuden ja moninaisuuden vuoksi tarkastus rajataan koskemaan vain tärkeimpiä ja kaupungin kokonaisuuteen eniten vaikuttavia kohteita. Lautakunta kunnioittaa myös valtuuston määräyksiä päätösten sitovuudesta ja tarkastaa miten sitoviksi valitut tavoitteet pystytään toteuttamaan.

Vuoden 2020 alussa puhjennut koronavirusepidemia aiheuttaa kaupungin toimintoihin ja talouteen niin suuren poikkeustilan, että sen aiheuttamia muutoksia tarkastuslautakunta tarkastaa erikseen.

Valtuustokausi muodostaa ajallisesti selkeän kokonaisuuden. Huolimatta useimpien asioiden valtuustokaudesta riippumattomasta jatkumosta, tarkastelee lautakunta kauteen sisältyneiden isojen päätösasioiden valmistelua ja päätösprosesseja niiden laajan vaikuttavuuden vuoksi erikseen.

Strategia

Kaupungin toiminnan pitää perustua valtuuston hyväksymään strategiaan. Koska uusi strategia oli valmisteilla suurimman osan valtuuston toimikaudesta, tarkastellaan tässä osiossa koko strategiaprosessia, sen etenemistä, hyväksymistä ja huomioon ottamista talousarvioissa ja toteuttamissuunnitelmissa julki kirjoitetuissa tavoitteissa.

Sitovat tavoitteet

Vuoden 2020 talousarvioon on valtuusto hyväksynyt 50 sitovaa tavoitetta. Lautakunta tarkastaa a) miten tavoite noudattaa ja tukee valtuuston hyväksymää strategiaohjelmaa ja b) miten tavoitteen saavuttamista voidaan mitata ja arvioida.

Talouden sopeuttaminen

Talousarviossa ja toteuttamissuunnitelmassa kerrotaan, että toimintojen ja talouden sopeuttamista aiotaan jatkaa ”tarkastelemalla prosessien tehokkuutta”. Samalla mietitään ”onko tarvetta kohdentaa henkilöstöresursseja uudelleen”. Tavoitteena on myös vähentää käyttömenoja henkilöstön eläköitymisen kautta.

Talousarviosta ei ilmene onko kaupungilla suunnitteilla muutoksia organisaatioonsa. Tästä syystä tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla kaupunginhallitus aikoo mitata prosessien tehokkuutta ja henkilöstöressurssien uudelleen kohdentamisen tarvetta.

Eläköitymisestä tarkastuslautakunta odottaa saavansa kattavan tilaston, josta ilmenee eläköityneiden ikä, sukupuoli, vakanssi/tehtävä ja mitä vakanssille/tehtävälle on eläköitymisen jälkeen tehty.

Koska eläköityminen on valittu keinoksi vähentää käyttömenoja, tarkastuslautakunta odottaa henkilöstötilinpäätöksessä selvitettävän, miten valittu keino on täyttänyt tavoitteen.

Verorahoitus

Verorahoituksen valtiosuuksia koskevassa osassa tulee vuonna 2020 tapahtumaan useita mm. koronaviruksen vaikutuksista johtuvia muutoksia. Tarkastuslautakunta odottaa saavansa kaikkia muutoksia koskevat tiedot, seuraa muutosten vaikutusta kaupungin toimintaan ja kokonaistalouteen sekä arvioi miten kaupungin hallinto selviytyy siihen kohdistuvista uusista tehtävistä.

Toimintakate

Kaupungin talouden keskeiseksi tunnusluvuksi on muodostunut toimintakate. Vuodelle 2020 valtuusto on hyväksynyt toimintakatteeksi -110 M€.

Tarkastuslautakunta seuraa osavuosikatsauksista toimintakatteen kehitystä ja siihen johtaneita syitä sekä tekee tämän strategisesti merkittävän taloustunnusluvun osalta havaintoja tarkastusvuoden kuluessa.

Investoinnit

Kaupungin nettoinvestoinnit ovat suunnitelman mukaan tänä vuonna 36,8 M€. Pääosin investointeihin kohdistuva lainamäärä on 104,4 M€. Tässä luvussa eivät ole mukana kaupungin vuokravastuut, jotka ovat n. 40 M€ ja lisätään kuntalain muutoksella EK 25.1.2019 vuoden 2020 tunnuslukuihin.

Kaupunki investoi suunnitelmien mukaan vuosina 2020-23. Se merkitsee velan määrän ja poistojen rajua kasvua. Saman aikaisesti kaupungissa verotettavan tulon ja sitä myötä kunnallisveron määrä laskee.

Tarkastuslautakunta kiinnittää tarkastuksessaan erityistä huomiota velan ja sen kasvun taloudelle aiheuttamiin seuraamuksiin.

Tulos

Vuonna 2019 tilinpäätös osoitti ylijäämää 2,1 M€. Mikä on laskevien verotulojen aikana hyvä, kuitenkin positiivinen tulos ei johdu kaupungin omista toimenpiteistä vaan se johtuu valtion osuuden kasvusta, rahoitustuottoista ja satunnaistuloista.

Vuoden 2020 ylijäämäksi on arvioitu 3,4 M€. Koronaviruksen vaikutuksesta se tuskin toteutuu.

Kuntaliiton 6.4.2020 julkaisema verokehikko eli ennuste kuntien tämän vuoden verotulosta oli pelättyäkin synkempi. Sitä pitäisi ehdottomasti tarkentaa kaupungin omalla arviolla, jolloin voitaisiin välttyä talousarvion laadinnassa ylimitoitettun verotulon aiheuttamalta harhalta.

Tarkastuslautakunta kiinnittää erityistä huomiota kaupungin verorahoituksen rakenteeseen, kaupunkilaisten ostovoimaan ja niihin toimenpiteisiin, joilla kaupunginhallitus ja virkajohto suunnittelevat pysäyttävänsä asukasluvun ja verotettavan tulon laskemisen.

Lautakuntaa kiinnostaa kaupunginhallituksen arvio edellisen strategianprosessin tuloksista ja niistä vedetyt johtopäätökset.

Tarkastuslautakunta tukee kaupungin virkajohtoa ja kaupunginhallitusta arvioillaan ja havainnoillaan. Tässä tilanteessa vanhaan

tarkastuskulttuuriin kuulunut jälkikäteinen tarkastusmenettely on auttamatta nimellisestikin jäljessä. Lautakunta näkee roolinsa paitsi valtuuston asettamana lakisääteisenä ja riippumattomana tarkastuselimenä ennen kaikkea havainnoivana apuelimenä, jonka perustelluilla näkemyksillä on merkitystä valittaessa tavoitteita ja keinoja Heinolan kääntämiseksi taantumasta kestävään kuntatalouteen.

Johtopäätökset ja suositukset

Tarkastuslautakunta päättää edellä kuvatun arvioinnin johtopäätöksiin ja suosituksiin. Johtopäätöksissä lautakunta arvioi kaupunginhallituksen ja virkahenkilöstön tekemien ratkaisujen oikeellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta yleensä ja kaupunginvaltuuston tekemiin päätöksiin peilaten.

Suosituksissa tarkastuslautakunta esittää näkemyksensä niistä toimenpiteistä, joihin johtopäätökset antavat perusteen.

Arvio valtuustokaudesta 2017-2020

Tarkastuslautakunta voi halutessaan arvioida koko valtuustokautta 2017-2020. Jos näin tehdään, arvioidaan a) toiminnallisesti ja b) taloudellisesti merkittävimmät ratkaisut niiden valmistelun, päätöksenteon ja toiminnallistaloudellisen tuloksen näkökulmista. Tällaisia arviointikohteita ovat esim. kouluverkkoratkaisut, koulurakentamiset, strategiat, talousarviot ja -suunnitelmat ml. talouden sopeuttaminen.